

Kalendárium: 1.-3. února 1918 – vzpoura slovanských námořníků v boce Kotorské

Převzato ze stránek:

<http://www.svornost.com/kalendarium-1-3-unora-1918-vzpoura-slovanskych-namorniku-v-boce-kotorske/>

Zveřejněno [1.2.2013](#) , vložil [cornwael](#)

lodě vzbouřenců Gää (vlevo) a St.Georg (uprostřed)

První únorový den roku se připomíná vzpoura námořníků v černohorské boce Kotorské (dnešní Kotorský záliv). Událost byla v minulosti interpretována různě. První republika ji měla za akci slovanských námořníků proti útlaku Rakouska-Uherska. Po komunistickém převratu byla zase zdůrazňováno, že námořníky k činu inspirovala ruská bolševická revoluce z roku 1917. Ve skutečnosti chtěli námořníci jen lepší podmínky k životu na lodích.

Vzpourey se účastnilo asi 6000 zejména slovanských námořníků z několika desítek lodí v zálivu, kde byl velký přístav rakousko-uherského válečného loďstva. Vedení armády ale vzpouru kvůli nerozhodnosti vzbouřenců brzo potlačilo. Čtyři vůdci vzpoury – přerovský rodák František Raš a tři Jihoslované – byli 11. února 1918 popraveni. Rašova pamětní deska se nalézá u kotorského soudu.

Povstání rakousko-uherského válečného námořnictva v lednu a únoru 1918 na Jadranu v Boce Kotorské bylo jedním z činů protirakouského odboje. V Boce byl velký přístav válečného loďstva. Největší z lodí byla admirálská loď pancéřový křižník „St. Georg“ o výtlačku 7300 tun a s posádkou 608 námořníků; z toho bylo 67 Čechů. Na lodích byla velmi přísná morálka a námořníci měli velmi špatné podmínky. Proto se v lednu začalo připravovat povstání. Dnem „D“ byl právě na 1. února 1918.

Počátek vzpoury a první jednání

Vzpouora začala přibližně v 10:00 dopoledne na křižníku *Sankt Georg*, který kotvil poblíž vsi Ďenovíci a na depotní lodi ponorek *SMS Gaa*. Velitel křižníkové flotily kontradmirál Alexander Hansa byl na lodi uvězněn (mohl však až do následujícího dne komunikovat s vnějším světem). Ke vzpouře se přidaly křižníky *Kaiser Karl VI.*, *Kaiser Franz Joseph I.*, později i obrněné lodě *Monarch* a *Kronprinz Erzherzog Rudolf*. Křižníky *Helgoland*, *Novara* sice, na rozkaz vzbouřenců z nedalekého *Sankt Georgu*, vztyčily rudou vlajku, ale byly plně pod kontrolou svých velitelů. Menší plavidla také obvykle zůstala pod kontrolou svých velitelů, byť často naoko vyvěsily rudé vlajky. Všechna plavidla však na rozkaz kontradmirála Hansy zůstala ve svých kotvištích, protože jinak hrozilo, že by se dostaly pod palbu *Sankt Georgu*.

Odpoledne začalo vyjednávání mezi Hansou a námořníkem Antonem Grabarem, mluvčím vzbouřenců, a teprve v té době se doposud živelná vzpouora začala více organizovat. Námořníci vytvořily námořnické rady, které rovnoměrně zastupovaly jednotlivé národnosti a na palubě *Sankt Georgu* vytvořily ústřední námořnickou radu, jednotné velení vzbouřenců však nevzniklo. Požadavky vzbouřenců zahrnovaly například ukončení války, úplnou nezávislost na okolních mocnostech, odzbrojení a demobilizaci, právo národů na sebeurčení, podporu Wilsonovy nóty i lepší zásobování. Na mnoho požadavků týkajících se zásobování či vycházek reagoval Hansa vstřícně, ale většina požadavků šla vysoce nad rámec jeho kompetencí. Odmítl také zaručit beztrčnost pro vzbouřence, ale vyjednával i nadále.

kapitulace křižníku vzbouřenců St. Georg, 3. února 1918

Ke vzpouře se mezitím přidali dělníci z loděnic, námořníci z ponorkové základny a také hydroplánová základna v Kumboru, kde působil František Rasch (*1888), rodák z Přerova a sociální demokrat, který se na vzpouře silně podílel. Pobřežní pevnosti se však nepřipojily.

Už v noci z 1. na 2. února začalo Rakousko-uherské velení organizovat potlačení vzpoury. Velitel základny polní zbrojmistr Gusseck do oblasti stahoval posily a uvedl do pohotovosti pobřežní pevnosti, které měly vzbouřenecké lodě potopit při případném pokusu o únik. Vzbouřencům dal ultimátum, kontradmirál Hansa ho však přesvědčil, aby s útokem nespěchal a pokusil se vyhnout krveprolití.

Pokračování jednání a rozpad flotily

Druhý den pokračovala jednání mezi Hansou a ústřední námořnickou radou, jejíž vedení se ujal František Rasch. Požadavky vzbouřenců se o něco změnily, zahrnovaly vytvoření námořnických rad v celém loďstvu, navázání spojení s Parlamentem, jednání s jeho poslanci

a také beztrčnost pro vzbuřence. Jednání však skončila bez dohody a vzpoura se ocitla ve slepé uličce. Vzbuřencům se ani nedařilo navázat rádiové spojení s okolním světem.

Ve dvě hodiny odpoledne se ke vzbuřencům přidal obrněnec *Kronprinz Erzherzog Rudolf*, původně hlídkující u vjezdu do přístavu, který se poté k ostatním lodím připojil, ovšem pod palbou pobřežní pevnosti, jež jednou loď zasáhla a zabila několik námořníků. To byl důkaz, že Gusseck myslí ultimátum vážně. V té době vzbuřenci také naivně dovolili odplout německým ponorkám, které se však vrátily následujícího dne a v pro ně nejkritičtější chvíli.

eskorta odvádí zajaté vzbuřence do pevnosti

Jako první stáhl rudou vlajku křižník *Novara*, jehož kapitán se rozhodl odplout pryč od vzbuřenců do Risanské zátoky a také se mu to, přes vzájemné výhrůžky potopením mezi ním a vzbuřeneckými loďmi, podařilo. *Novaru* následoval křižník *Helgoland* a postupně i torpédoborce *Tátra*, *Huszár*, *Dinara*, *Balaton*, *Orjen* a *Csepel*, které byly vlastně celou dobu pod kontrolou svých velitelů. Následovaly je také torpédovky 10. torpédové divize.

Potlačení vzpoury

Vzbuřenecká flotila se druhého dne dále rozpadala. Pancéřový křižník Kaiser Karl VI. odplul ještě 2. února v 17:40, na Gaa vzpoura skončila v noci, na obrněné lodi *Monarch* a několika dalších plavidlech nad ránem. Vzbuřencům zůstaly pouze Sankt Georg, Kaiser Franz Joseph I. a *Kronprinz Erzherzog Rudolf*.

Další Gusseckovo ultimátum, které bylo doručeno brzy ráno, podpořily bitevní loď *Erzherzog Karl*, *Erzherzog Friedrich* a *Erzherzog Ferdinand* 3. divize řadových lodí, která mezitím vplula do boky Kotorské. V 9:00 se také ke vzbuřeneckým loďm přiblížily dvě z německých ponorek, daly vzbuřencům ultimátum a ponořily se, přičemž vyčkávaly na jeho vypršení, připravené k torpédovému útoku. Třetí den odletěl z Boky do Itálie hydroplánem L74 Sean a Stonawski. Vzhledem k těmto událostem vystoupil na zádi křižníku Fr. Raš a pronesl poslední proslov k námořníkům a následně ukončil vzpouru a vzdal se viceadmirálovi Hansovi. František Raš a Rudolf Kreibich byli spoutáni a odvedeni do vězení.

Soud

Na 800 námořníků bylo převezeno na břeh, 432 z nich bylo do konce války souzeno. 5. února 1918 byl jmenován předsedou stanného soudu major Eugen Ehrenhofer. Ze zatčených námořníků mimo organizátory bylo vybráno 40 osob z toho bylo 25 Jugoslávčů, 8 Čechů, 4 Italové, 2 Poláci a jeden Němec.

zajatí vzbouřenci před budovou soudu v Kotoru

Stanovení obhájci nedostali písemnou žalobu. Rozhodující slovo při soudním procesu měl velitel přístavu von Gussek. Soud byl zahájen 8. února 1918, kde bylo rozhodnuto, že rozsudek musí být vyneseno do tří dnů. Při jednání Fr. Rasche prohlásil: „Vím že nemohu nic uvést, co by mohlo být polehčující okolností. Ano udělal jsem to, ale nelituji toho. Vím, že mne to bude stát život, ale ostatně zemřu za svou věc a nikoliv za cizí.“

Poprava odsouzených byla vykonána 11. února 1918 v 6 hodin ráno ve vesničce Škaljari. Byli to František Rasch, Anton Grabar (poddůstojník ze základny Kumber), Jerko Sisgorič (kulometčík z lodi Sankt Georg) a Mate Berničevič (kulometčík z Gäa). Probíhající soudní procesy přerušil až konec války. Vzpouře vedly i k tomu, že dosavadního velitele námořnictva Maximiliana Njegovana ve službě dne 1. března 1918 nahradil kontradmirál Miklós Horthy.

Jako vzpomínka na Františka Rasche byla nejdříve pojmenována ulice a v současnosti je po něm pojmenováno malé náměstí s parkem u Pedagogické školy, kde je též k vidění jeho pamětní busta.

Zdroje: Jindřich Veselý (Povstání v boce Kotorské), Ivana Svobodová (www.master.ct24.cz), Wikipedie

Tento příspěvek zařazen v rubrice [kalendárium](#). Bookmark the [permalink](#).